

SZOMBATHY BÁLINT

A Bosch+Bosch Csoport munkáihoz

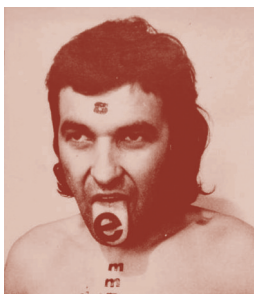
Szombathy Bálint

Ladik Katalin

Csernik Attila

Slavko Matković

A bácskai Szabadkán, ebben a sajátos hangulatú, Kosztolányi Dezső által poros-borosnak nevezett vidéken található határvárosban különböző kultúrhatások szereztek maguknak érvényt és teremtettek termékeny alkotói légkört a 20. században. Az 1969-ben alakult Bosch+Bosch Csoport ezt a pozitív helyzetenergiát hasznosítva a nemzetközi művészeti élet radikális újításai felé fordult, hogy a műfaji, nyelvi és eszmei nyitottság ígéhirdetőjeként emelje magasba az egyetemes aktivizmus zászlaját. Működésének hét esztendeje során számottevő produkciót termelt ki, amelynek java része máig ismeretlen. Magyarországi megismertetésére a budapesti acb Galéria tett kísérletet ez év tavaszán.

A kezdeti keresés a nemzetközi művészeti életet jellemző forradalmi események, a nagy újítások jegyében történt. A 68-ban 18-20. életévükben járó fiatalok életézését a rock-kultúra, a diáklázadások, az underground művészet, a forrongó, konfliktusokkal teli nemzetközi politikai élet egyaránt befolyásolta. Szerencsés helyzetben voltak, mert kelet-európai mércével mérve egy nyitott társadalomban éltek, amelyben az élet megszámlálhatatlan alkotói-egzisztenciális alternatívát kínált.

A Bosch+Bosch tagjai 1970-ben csatlakoztak a jugoszláv művészeti élet ama erővonalához, amely a Ljubljana–Zágráb–Belgrád–Újvidék–Szabadka tengelyen feszült, melynek mentén a radikálisan modernista művészeti sejtek megnyitották az országos művészet új fejezetét.

Ezeket a sejteket azonos tulajdonságok jellemezték, mint a többi hasonlót a nagyvilágban: a polgári ideálok erőteljes tagadása, többségében kiélezett szociális környezetből vagy munkáscsaládból való származás, az intellektuális felemelkedés szükségszerűségének felismerése, illetve – művészeti síkon – az esztétikum megrögzött formáinak és a hagyományos művészmagatartás modelljének tagadása. Ezen jellemzők mellett a Bosch+Bosch jellegét a polifón nyelvi felfogás határozta meg: a csoport gerincét képező és egyedi profilját kialakító néhány alkotó – Slavko Matković, Szombathy Bálint és Ladik Katalin – a képzőművészet és a szépirodalom közötti határon mozgott, s mindvégig a műfaji átjárhatóság jegyében tevékenykedett. Másrészt a művészetről való elmélkedés, a művészet természetének és fogalmának a csoporttagok részéről tapasztalt elméleti vizsgálata nem egy esetben nagyobb jelentőségre tett szert, mint az anyagságukban érzékelhető munkák megvalósítása.

A csoport tagjai kezdetől fogva szembefordultak a helyi művészeti elvárásokkal és kritériumokkal, amit mindenképpen megkönnyített az a körülmény, hogy nem az akadémia oltalma alól menekültek a friss vizekre. A hagyományos leképző technikák mellőzésével egyidejűleg utat nyitottak az új médiumok és műfajok felé, mint amilyen a fénykép mint művészet, a film, a gumipecsét, a hangszalag, a hanglemez, a művészkönyv, a művészeti szamizdat, az akció és az emberi test mint képzési felület. A táj például esetükben nem csupán látványként, háttéri kulisszaként működött, hanem az alkotás konkrét közegévé, anyagává és nyelvévé lépett elő.

A Bosch+Bosch Csoport művészetfelfogása lényegében a Fluxus eszméihez állt közel, miszerint a művész nem státusszerűen végzi feladatát, hanem inkább értelmiségi szinten, ami nem zárja ki a polgári foglalkozások párhuzamos gyakorlását: a hétköznapi egzisztenciális tevékenység több szálon kötődhet az alkotói munkához.

A kollektíva munkái megjelentek minden fontosabb kortárs kiállításon Zágrábban, Belgrádban és Újvidéken a 70-es években. A nemzetközi kitörés azonban csak egyéni síkon következett be, mivel a csoport 1976-ban felbomlott, mintegy természetszerűleg tükrözve a nemzetközi művészetben bekövetkező korszakváltást, amit a kollektív tudat válsága és az individualizmus előretörése jellemzett. Ebben a szegregációs állapotban egyes csoporttagok munkássága fokozatosan elenyészett vagy más irányt vett, mások pedig a nemzetközi porondon tovább erősödött.

Említést kell tennem a magyar művészetnek arról a sajátos jelenlétéről, amely az első perctől kezdve jelen volt a kollektíva szellemiségében. Kassák Lajos opusának és a magyar aktivizmusnak a hatása már a kezdetekben döntőnek bizonyult, és nagymértékben lendületet adott azoknak a grafvizuális törekvéseknek (konkrét-vizuális költészet), melyek a csoport hatéves fennállása folyamán töretlenül bontakoztak ki a kollektíva úgymond legkedveltebb poétikai megnyilvánulásaként. A Bosch+Bosch tágabb kontextusban is ráirányította a figyelmet a kassáki hagyomány nemzetközi jelentőségére, és a délszláv művészeti szféra felé áramoltatta annak szellemi üzeneteit. Méghozzá akkor, amikor Kassák saját hazájában korántsem volt nevezhető elfogadottnak és népszerűnek, inkább a megtúrt művész kategóriájába tartozott.

Döntően fontosaknak bizonyultak továbbá azok a kapcsolatok, amelyek a korai 70-es évek illegalitásában működő magyar progressziójával, az Iparterv névvel fémjelzett avantgárd tömörüléssel, illetve a radikális konceptualizmus képviselőivel épültek ki (f. Tóth Árpád, Tóth Gábor, Tót Endre, Beke László stb.). Ezeknek a kapcsolatoknak köszönhetően a Bosch+Bosch 1972 nyarán a balatonboglári kápolnaműteremben állított ki, majd nem sokra rá a Pécsi Műhely kiállítótermében mutatkozott be. Ezt követte 1973-ban a magyar neoavantgárd egy alkalmi csoportjának bemutatkozása az újvidéki Ifjúsági Tribünön. Az Új Symposium folyóirat és a Képes Ifjúság című hetilap révén Magyarországra is átszivárgó Bosch+Bosch-szellemiség egyes magyarországi alkotóknál a mai napig kimutatható.

Az adott közegben úttörő munkát végző csoportnak máig nincs monográfiája. A volt csoporttagok közül már csak hárman vannak az élők sorában; Ladik és Szombathy továbbra is jelen van a nemzetközi művészeti életben.

Kerekes László

Szalma László

Ante Vukov

